

ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัด
กระทรวงศึกษาธิการ
Citizenship of Students in Academy under
Ministry of Education

อรัทัย ทองฤกษ์ฤทธิ์*
เบญจมาศ ฉลาดการณ์**
ศุภภาพิชญ์ จัทรนาค***
อำนาจ วิชยานุวัติ ที่ปรึกษา****
นิตยา หลานไทย ที่ปรึกษา*****

* ** *** *****สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

****สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

*Corresponding author. E-mail: orataiyai2507@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยคือ ทำการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ นำมาร่างเป็นกรอบศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา เป็นแบบสอบถามจำนวน 3 ชุด คือ แบบสอบถามของนักเรียน และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2560 จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาด้วยวิธี multi-stage sampling ในการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนและนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ จำนวน 3,600 คน จำแนกเป็น ระดับประถม

ศึกษา 1,200 คน ระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1,200 คน และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรี 1,200 คน และวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่และร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ระดับความเป็นพลเมืองของผู้เรียน ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1. ผู้เรียนระดับประถมศึกษา มีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน และมีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาค โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรกคือ ภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ 2. ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอยู่ในระดับมาก ส่วนความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง และมีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาค โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรกคือ ภาคตะวันตก รองลงมาคือ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ และ 3. ผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรี มีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน และมีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาค โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรกคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคตะวันตก และภาคกลาง ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง ผู้เรียนในสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research are to study the citizenship of the students in academy and uses the method towards enhancing the citizenship of students in academy. By studying the documents and research related to the characteristics of citizenship in Thailand including the foreign research. To be a framework for studying citizenship of students in academy. Then, lead to 7 experts to assess the suitability of the content. A questionnaire was used for the questionnaires of the students that the students

were studying at the elementary level, secondary level or vocational certificate, and High vocational certificate or Bachelor's degree in 2017. From the samples obtained multi-stage sampling. This research uses quantitative research and data were collected by questionnaires from 3,600 students from educational institutions nationwide. By Classified as students of 1,200 primary school, 1,200 secondary school or vocational certificate, and 1,200 High vocational certificate or Bachelor's degree And the data were analyzed by descriptive statistics such as frequency and percentage. In the analysis of the level citizenship of students in academy was analyzed using the mean and standard deviation. The research found that 1. The study of citizenship of elementary school students found that in overall were the high level. When considering citizenship in each of these areas, they found that the self-responsibility and social and respect the others of students were in both high levels and found that in overall were the high level in all regions. The region with the highest average is central region, southern region and north east region followed by the order 2. The students from secondary school or vocational certificate found that in overall were the high level. When considering citizenship in each of these areas, they found that the self-responsibility and social of students were in high level. And the respect the others were medium level and found that in overall were the high level. The region with the highest average is western region, northern region and north east region followed by the order and 3. The Students from High vocational certificate or Bachelor's degree found that in overall were the high level. When considering citizenship in each of these areas, they found that the self-responsibility and social and respect the others of students were in both high levels and found that in overall were the high level in all regions. The region with the highest average is northern region, western region and central region followed by the order.

Keywords: Citizenship Student in Academy

บทนำ

จากการที่รัฐบาลได้กำหนดหลักการสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2559: 7-15) ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองต่อนโยบายการพัฒนาคนของรัฐบาล

ดังข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ โดยให้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดค่านิยมที่พึงประสงค์ สร้างอุดมการณ์รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีคุณธรรม จริยธรรม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปฏิเสธสิ่งเสพติด และการทุจริตคอร์ปชั่น โดยจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) สำหรับเป็นเครื่องมือในการกำกับทิศทางการปฏิบัติงานของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจุดเด่นประการหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับนี้ คือ การกำหนดเป้าหมายด้านคุณภาพ ที่ได้ให้ความสำคัญต่อระดับความสำเร็จด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควบคู่กับระดับความสำเร็จที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองของผู้เรียน เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนตามแผนฯ ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

อนึ่ง จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องของคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) พบว่า ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือมีภารกิจโดยตรงในการรวบรวมหรือศึกษาผลการจัดการศึกษาในมิติความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในภาพรวมของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาผลการดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในตัวชี้วัด “ร้อยละคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีความเป็นพลเมือง” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนอย่างชัดเจนและมีคุณภาพ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สป. จึงเห็นควรให้มีการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ประโยชน์เป็นสารสนเทศสำคัญสำหรับประกอบการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการสถานศึกษาของครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนทุกช่วงชั้นได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อประกอบการวิเคราะห์ถึงระดับความสำเร็จของการดำเนินงาน

ตามแผนพัฒนาการศึกษา ในด้านการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงศึกษาธิการในการนำไปประกอบการพิจารณาวางแผนกำหนดแนวทางการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลทางการศึกษาในภาพรวมของประเทศได้อย่างเหมาะสมอันจะส่งผลดีต่อกระบวนการพัฒนาเยาวชน นักเรียน และนักศึกษาให้เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงระดับความเป็นพลเมืองของผู้เรียน ในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับความสำเร็จของการดำเนินการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 12 ในมิติคุณลักษณะพึงประสงค์ที่เกิดกับผู้เรียน ด้านความเป็นพลเมือง อันจะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากร รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปกำหนดแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ตลอดจนทักษะความเป็นพลเมืองแก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

เป้าหมายการวิจัย

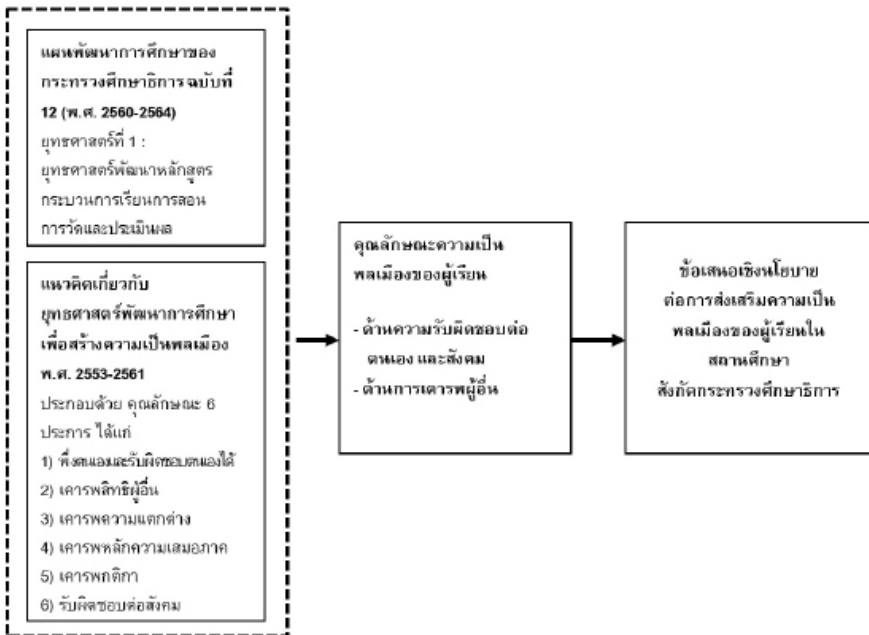
1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียน และนักศึกษา ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2560 ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 10,092,339 คน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียน และนักศึกษา ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2560 ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ จำนวน 3,600 คน ซึ่งได้มาโดยวิธี Multi-Stage Sampling และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (สุรธรรม รัตนโชติ. 2551 : 95) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และขนาดความคลาดเคลื่อน

ในการประมาณค่า ร้อยละ 2

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และ 2) ความเคารพผู้อื่น

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด โดยประยุกต์และสร้างกรอบแนวคิดตามแนวทางของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่12 (พ.ศ. 2560-2564) และแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561 ของคณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ศึกษา คือ นักเรียน และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ปีการศึกษา 2560 ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 10,092,339 คน โดยสามารถแยกเป็นระดับประถมศึกษา จำนวน 4,260,675 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2,058,322 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,830,422 คน แยกเป็นสามัญศึกษา จำนวน 1,173,641 คน และอาชีวศึกษา จำนวน 656,781 คน และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรี จำนวน 1,942,920 คน แยกเป็นระดับ ปวส. จำนวน 329,367 คน และปริญญาตรี จำนวน 1,613,553 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ นักเรียน และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2560 ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ จำนวน 3,600 คน ซึ่งได้มาโดยวิธี multi-stage sampling มีขั้นตอนการได้มาของกลุ่มตัวอย่างดังนี้ สืบหาข้อมูลหน่วยสมาชิกของประชากรจากแหล่งทุติยภูมิแล้วจัดทำกรอบการสุ่ม (Sampling Frame) โดยแบ่งออกเป็นภูมิภาค ตามเกณฑ์ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ของคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งแบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ และการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (สุธรรม รัตนโชติ. 2551: 95) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และขนาดของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า ร้อยละ 2 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 2,500 คน

จากข้างต้น ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยจำแนกตามระดับการศึกษาและภูมิภาค ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียน นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ระดับการศึกษา	ภูมิภาค						รวม
	เหนือ	กลาง	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้	
ประถมศึกษา	120	360	300	120	60	240	1,200
มัธยมศึกษา/ปวช.	120	360	300	120	60	240	1,200
ปวส./ปริญญาตรี	120	360	300	120	60	240	1,200
รวม	360	1,080	900	360	180	720	3,600

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะฝ่ายเลขานุการฯ ทำหนังสือเวียนถึงศึกษาธิการภาค เพื่อขอความอนุเคราะห์ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษา ในเขตพื้นที่บริการของสำนักงานศึกษาธิการภาคแต่ละแห่ง

2. ผู้แทนสำนักงานศึกษาธิการภาค ประสานสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้ และดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนหรือนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้

3. สำนักงานศึกษาธิการภาคแต่ละแห่ง รวบรวมแบบสอบถามและส่งกลับมายังสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

4. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยกลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ของการตอบกลับแบบสอบถาม เพื่อเตรียมการ สำหรับการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน มีลักษณะเป็นแบบกำหนดให้เลือกตอบ (Check List) และตอนที่ 2 แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยชุดละ 60 ข้อ และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรง เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหา ตลอดจนการใช้ภาษาในการ

เขียนข้อคำถาม และใช้เกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป รวมทั้งพิจารณาถึงความครอบคลุมตามโครงสร้างของนิยามปฏิบัติการ ผลการตรวจสอบ พบว่า มีข้อคำถามผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จำนวนชุดละ 49 ข้อ และผู้วิจัยได้ปรับแก้เนื้อหาของข้อคำถามอีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูล หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วทั้ง 3 ชุด ไปทดลอง (Try out) กับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งเป็นผู้เรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 200 คน ระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 200 คน และระดับปริญญาตรีและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 200 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ค่า Item-Total Correlation และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

โดยใช้ Cronbach's Alpha Coefficient แล้วคัดเลือกข้อคำถามโดยพิจารณาจากข้อที่มีอำนาจจำแนกสูงและรวมทุกข้อแล้วครอบคลุมตามโครงสร้างของนิยามปฏิบัติการ พบว่า ชุดที่ 1 ระดับประถมศึกษา มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20-0.74 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ชุดที่ 2 ระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.23-0.60 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และชุดที่ 3 ระดับอุดมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.23-0.58 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยสถิติดังต่อไปนี้

- (1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ
- (2) วิเคราะห์ระดับความเป็นพลเมือง โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรีในสถานศึกษา จำแนกเป็นรายด้าน มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา โดยจำแนกเป็นรายด้าน

ความเป็นพลเมืองของผู้เรียน	ภาพรวมในแต่ละระดับชั้น								
	ประถมศึกษา			มัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ			ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรี		
	̄	S.D.	ระดับความเป็นพลเมือง	̄	S.D.	ระดับความเป็นพลเมือง	̄	S.D.	ระดับความเป็นพลเมือง
ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	3.92	0.47	มาก	3.81	0.41	มาก	3.89	0.41	มาก
ด้านความเคารพผู้อื่น	3.80	0.58	มาก	3.41	0.63	ปานกลาง	3.56	0.65	มาก
รวม	3.87	0.45	มาก	3.65	0.39	มาก	3.75	0.43	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่า ผู้เรียนระดับประถมศึกษา มีความเป็นพลเมืองในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87) และเมื่อพิจารณาความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และด้านความเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 และ 3.80 ตามลำดับ) และผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

มีความเป็นพลเมืองในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65) และเมื่อพิจารณาความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81) ส่วนความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41) สำหรับผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรี มีความเป็นพลเมืองในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75) และเมื่อพิจารณาความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และด้านความเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และ 3.56 ตามลำดับ)

2. ข้อมูลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรีในสถานศึกษา จำแนกเป็นรายภูมิภาค มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา โดยจำแนกเป็นรายภูมิภาค

ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา									
ความเป็นพลเมืองของผู้เรียน	ชั้นประถมศึกษา			ชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า			ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความเป็นพลเมือง	\bar{X}	S.D.	ระดับความเป็นพลเมือง	\bar{X}	S.D.	ระดับความเป็นพลเมือง
ภาคเหนือ	4.09	0.43	มาก	3.70	0.37	มาก	3.88	0.41	มาก
ภาคกลาง	3.82	0.44	มาก	3.62	0.38	มาก	3.80	0.45	มาก
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3.85	0.42	มาก	3.69	0.42	มาก	3.75	0.43	มาก
ภาคตะวันออก	3.79	0.40	มาก	3.54	0.37	มาก	3.59	0.38	มาก
ภาคตะวันตก	3.81	0.42	มาก	3.81	0.34	มาก	3.86	0.39	มาก
ภาคใต้	3.91	0.49	มาก	3.62	0.38	มาก	3.68	0.42	มาก
ภาคเหนือ	4.09	0.43	มาก	3.70	0.37	มาก	3.88	0.41	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เรียนระดับประถมศึกษาในภูมิภาคทั้ง 6 ภูมิภาค มีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09) รองลงมาคือ ภาคใต้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85) ตามลำดับ และผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในภูมิภาคทั้ง 6 ภูมิภาค มีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคตะวันตก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81)

รองลงมาคือ ภาคเหนือ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69) ตามลำดับ สำหรับผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรีในภูมิภาคทั้ง 6 ภูมิภาค มีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคเหนือ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88) รองลงมาคือ ภาคตะวันตก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86) และภาคกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนระดับประถมศึกษา พบว่า ผู้เรียนระดับประถมศึกษา มีความเป็นพลเมืองทั้งในภาพรวมและรายด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม และด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย เป็นรายภูมิภาค พบว่าผู้เรียนในสถานศึกษาทั้ง 6 ภูมิภาค มีความเป็นพลเมืองทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาคเช่นกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมไทย ในปัจจุบันได้เริ่มตระหนักและให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนเพื่อให้เติบโตเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา ทักษะและความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของการเพิ่มขีดการแข่งขันและพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีความรับผิดชอบต่อสังคม และเห็นคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ดังจะเห็นได้จากทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคน ให้คนไทย มีคุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 7-15) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคนอย่างชัดเจนว่า ให้คนไทยมีคุณลักษณะที่เป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวอย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียงและมีความเป็นไทย จากแนวนโยบายของประเทศดังกล่าว ทำให้ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องมีแนวทางหรือมาตรการเพื่อขับเคลื่อนนโยบายให้บังเกิดผล รวมทั้งหน่วยงานทางการศึกษาต้องมีนโยบายหรือแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมและ

ปลูกฝังตั้งแต่ต้นทาง ให้เยาวชนไทยมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพ เหตุนี้จึงได้กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545: 15-16) ในส่วนของความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการศึกษาของประเทศฉบับนี้ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนในลักษณะของแผน แผนงาน และโครงการต่อมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังได้มีการบรรจุเนื้อหาในหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในระดับต่างๆ ทั้งการเรียนในสายสามัญศึกษาและสายวิชาชีพ พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัด เพื่อให้การพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทยทั่วทุกภูมิภาคสามารถบรรลุผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากนโยบายต่างๆ ดังกล่าว สถานศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ดีและสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าหน่วยงานทางการศึกษาจะมีการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวมาแล้วเป็นเวลาระยะหนึ่ง แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนก็ยังไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุด ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องยังจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานต่อไป เพื่อยกระดับผลการประเมินความเป็นพลเมืองของผู้เรียนให้สูงขึ้น โดยการจัดการศึกษาหรือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียน ควรเริ่มตั้งแต่เด็กเล็กระดับประถมศึกษาต่อเนื่องไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย เริ่มสอนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รู้จักการใช้สิทธิเสรีภาพบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎหมาย และแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรีญญา เทวานฤมิตรกุล. (2559: 39-40) ที่กล่าว

ไว้ว่า การเห็นคนเท่าเทียมกัน การยอมรับในความแตกต่าง การเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และการรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่เรื่องที่จะเกิดขึ้นมาได้เองตามธรรมชาติ หากจะต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝน ความเป็นพลเมืองจึงจะเกิดขึ้นมาได้ โดยตัวอย่างวิธีการของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนี สิ่งแรกที่ได้ก็จะต้องเรียนในโรงเรียนอนุบาลคือ เมื่อมีความขัดแย้งหรือมีการทะเลาะกัน ห้ามตีกัน เมื่อทะเลาะกันครูจะจับแยกกันทันที และจะให้เรียนรู้จักพิจารณาพื้นฐานประการแรกของการอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตยคือ ถ้าขัดแย้งกัน ห้ามใช้ความรุนแรง เมื่อขึ้นชั้นประถมศึกษาเด็กจะเรียนรู้เรื่องของความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่กำกับการใช้สิทธิเสรีภาพ โดยจะถูกฝึกฝนให้รับผิดชอบตนเอง รับผิดชอบต่อผู้อื่น และรับผิดชอบต่อสังคม ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ แต่ต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพคนอื่น และทำสิ่งใดจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสังคมจะดีขึ้นหรือแย่ลงก็อยู่ที่การกระทำของคนในสังคมเด็กในประเทศที่มีการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้นตามวัยที่โตขึ้นพร้อมๆ กับมีความรับผิดชอบต่อมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารสสุคนธ์ มกรมณี.(2556: 78-82) และไม่ใช่เรียนรู้แต่การแข่งขัน (Competition) แต่จะต้องเรียนรู้เรื่องการประนีประนอม (Compromise) และการทำงานร่วมกับคนอื่น (Cooperation) เพราะประชาธิปไตยคือการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงต้องสอนให้เด็กเรียนรู้ที่จะแก้ไขความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะตกลงกัน และเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น

2. ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอยู่ในระดับมาก ส่วนความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายภูมิภาค พบว่าผู้เรียนในสถานศึกษาทุกภูมิภาค มีความเป็นพลเมืองทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาคเช่นกัน ยกเว้นผู้เรียนใน 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออกที่มีความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นช่วงวัยรุ่นซึ่งมีพัฒนาการหลายด้านเริ่มปรับเปลี่ยนจากวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่สามารถพึ่งพาตนเองและรับผิดชอบต่อตนเองได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล มีความคิดที่เป็นอิสระเชื่อมั่นในตนเอง ต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสังคมรอบตัว ใฝ่หาอุดมการณ์และ

เอกลักษณ์ของตนเอง กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคม (Erikson. 1968: 181-188) นอกจากนี้ การเรียนการสอนในสถานศึกษาของเด็กระดับช่วงชั้นนี้ นอกจากจะเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวแล้ว ยังเป็นช่วงวัยที่ได้เริ่มเรียนรู้เรื่องการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและบทบาทสิทธิเสรีภาพของตนเองในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในระดับการศึกษาทั้งในภาพรวมและด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอยู่ในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยังควรมีการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในช่วงวัยนี้ต่อไป เพื่อให้ระดับความเป็นพลเมืองของผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีในด้านความเคารพผู้อื่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ ควรส่งเสริมให้รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างทั้งทางด้านร่างกาย ความคิดเห็น ความเชื่อและวิถีชีวิตของบุคคลเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้มีเหตุมีผลไม่ใช้ความรุนแรงกับผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งการขับเคื้อนกระบวนการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะเหล่านี้แก่เยาวชน จำเป็นต้องเกิดจากร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สถานศึกษาควรปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ผู้เรียนเกิดความรู้จัก เข้าใจ ทักษะ เจตคติ ความประพฤติ และค่านิยมต่อการเป็นพลเมืองที่ดีเพิ่มมากขึ้น ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองที่ดี การอยู่ร่วมกันในสังคม และจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กได้คิดวิเคราะห์และทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกฝนให้เคารพความเห็นของผู้อื่น เอาใจใส่และสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน สร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสามัคคีในหมู่คณะ เคารพกฎหมายและกฎระเบียบของสถานศึกษา ในส่วนของครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับตัวผู้เรียนมากที่สุด ควรให้ความสำคัญต่อการเลี้ยงดูบุตรหลานของตน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดี เนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองนับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ แก่เด็กทั้งในปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2559: 38) ตลอดจนศักยภาพในอนาคตของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของประภัสสร ไพบุลย์จิตติพรชัย. (2553: 59) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระดับชั้น ปวช.ปีที่ 1-3 โรงเรียนพณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ดังนั้น

พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่ในการเลี้ยงดูบุตรหลานของตน คอยแนะนำและปลูกฝังในสิ่งที่ดีงาม ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกซึ่งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่ถูกต้องเหมาะสม และพ่อแม่ผู้ปกครองต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างเพื่อให้เด็กเกิดความศรัทธาและอยากเลียนแบบในแบบอย่างที่ดี นอกจากนี้ ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการควรมีแนวทางที่ชัดเจน ในการสนับสนุน ส่งเสริม และสร้างความร่วมมือให้หน่วยงานทางสังคมและภาคเอกชนในแต่ละพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง/กลไกการดำเนินงานของยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561. (2554: 25) ที่เสนอไว้ว่า ต้องมีหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่ดำเนินการจัดกิจกรรม ประสานงานเครือข่ายอย่างเป็นระบบ เกิดการระดมทรัพยากรทั้งบุคคล และงบประมาณจากทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เห็นผลอย่างจริงจัง และควรมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของแต่ละองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการที่ชัดเจน และจัดทำแผนปฏิบัติการ รวมทั้งการประสานงานบูรณาการระหว่างหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรี พบว่า ผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรี มีความเป็นพลเมืองทั้งในภาพรวมและรายด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายภูมิภาค พบว่าผู้เรียนในสถานศึกษาทุกภูมิภาค มีความเป็นพลเมืองทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาคเช่นกัน ยกเว้นผู้เรียนในภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของธัญรัช วิกิตภูมิประเทศ. (2556: 65) ที่ได้ศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 410 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการเคารพกติกา ด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนควรได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรี เป็นช่วงวัยที่มีพัฒนาการทุกด้านเริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์ สามารถทำอะไรได้ด้วยตัวเองมากขึ้น ทำให้อยากเป็นตัวของตัวเอง คิดและตัดสินใจด้วย

ตัวเองโดยปราศจากอิทธิพลของผู้อื่น อยากเรียนรู้ความผิดพลาดด้วยตัวเองมากกว่าเรียนรู้จากการสั่งสอนของผู้ใหญ่ มักชอบแสดงความคิดเห็น มีความสนใจความเป็นอยู่ของสังคมมากขึ้น ดังนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรมุ่งความสนใจและให้ความสำคัญต่อผู้เรียนในช่วงวัยนี้ ซึ่งกำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นพลังสำคัญของสังคมในอนาคต เพราะหากผู้เรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ได้รับการปฏิบัติด้วยความเข้าใจ และตอบสนองตามความต้องการ ความสนใจอย่างเหมาะสมแล้ว ผู้เรียนวัยนี้จะกลายเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี เป็นหลักสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมและครอบครัวต่อไป แทนที่จะเป็นปัญหาทำความยุ่งยากให้แก่บ้านเมืองเป็นภาระต้องหาทางแก้ไข ด้วยเหตุนี้หลายฝ่ายจึงควรให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนวัยนี้มากเป็นพิเศษ และหาแนวทางการส่งเสริมให้ได้มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ทุกด้าน โดยกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีสำหรับผู้เรียนวัยนี้ ควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีเสรีภาพในการใช้ความคิด มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยเน้นการได้ลงมือปฏิบัติจริงในสังคมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เน้นการสร้างความตระหนักและสร้างความภูมิใจให้แก่ผู้เรียนว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พร้อมทั้งจะรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคม ดังคำกล่าวของปรีญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555: 42-45) ที่ว่า คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ได้เกิดขึ้นมาได้โดยการฟังบรรยายหรือสอนด้วยการพูดให้ฟัง หากเกิดจากการเรียนรู้และฝึกฝน โดยใช้กิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดได้และพัฒนาคุณสมบัตินี้ให้มีขึ้นมาได้ด้วยตนเอง และสอดคล้องของสุวีร์ ปีนเจริญ. (2559: 9-10) ที่ว่า การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิตควรเน้นหนักและให้ความสำคัญกับรูปแบบการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองได้ลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมกลุ่ม ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหาร การเป็นผู้นำผู้ตามและที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนในสถานศึกษาทุกภูมิภาคมีความเป็นพลเมืองทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาค ยกเว้นผู้เรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองแก่ผู้เรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดเป็นนโยบายสำคัญ และมีการกำหนดแนวทางหรือมาตรการต่าง ๆ ที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานทุกระดับในสังกัดได้ให้ความสำคัญและร่วมขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกัน

รวมทั้งมีการสนับสนุนให้หน่วยงานในพื้นที่และสถานศึกษาได้จัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยมีการสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ที่จำเป็น พร้อมทั้งมีการกำกับ นิเทศติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและบรรลุตามเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

เพื่อให้เกิดการนำข้อเสนอเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนสถานศึกษาหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ

1. กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของผู้เรียน
2. ควรกำหนดแนวทางหรือมาตรการต่างๆ ที่หน่วยงานทุกระดับในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการต้องให้ความสำคัญและร่วมขับเคลื่อนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

3. ควรสนับสนุนงบประมาณให้กับสำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียน ตามบริบทและความต้องการของแต่ละพื้นที่

4. การส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาหรือการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียน ควรเริ่มตั้งแต่เด็กเล็กระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง การใช้สิทธิเสรีภาพบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎหมาย และแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

5. ควรมอบหมายหน่วยงานส่วนกลางให้ดูแลรับผิดชอบด้านการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้เรียน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรม การประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทุกภาคส่วน และการระดมทรัพยากรในการดำเนินงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลเป็นรูปธรรม

6. กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

สำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่

1. ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้สถานศึกษาเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อเน้นการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. ควรสนับสนุน ส่งเสริมและสร้างความร่วมมือให้หน่วยงานทางสังคม รวมถึงภาคเอกชนในพื้นที่

เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้เรียน

3. ควรสนับสนุน ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้เรียน

4. ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมมือกับสถาบันครอบครัวและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันให้ผู้เรียนเกิดความเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย

5. ควรกำหนดเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของผู้เรียน เป็นสาระสำคัญในแผนการตรวจราชการ หรือแผนการนิเทศติดตามและประเมินผล

6. ควรคัดเลือกสถานศึกษาที่มีการดำเนินงานหรือผลงานดีเด่นด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในระดับการศึกษาต่างๆ ให้เป็น Best Practice เพื่อถอดบทเรียนจากความสำเร็จและเผยแพร่แก่ผู้บริหาร ครู และสถานศึกษาอื่นๆ

สถานศึกษา

1. ผู้บริหารและครู ต้องเข้าใจและเข้าถึงนักเรียน ดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด และยึดหลักการสำคัญคือ “การเป็นแบบอย่างที่ดี” ให้นักเรียนได้เห็น เรียนรู้ และนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย

2. ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียน

3. ควรมีกระบวนการคัดกรองผู้เรียนกลุ่มเสี่ยงต่อพฤติกรรมก่อกวนหรือใช้ความรุนแรง และสนับสนุนให้ผู้เรียนกลุ่มดังกล่าว ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อลดพฤติกรรมเชิงลบ เสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี โดยเฉพาะด้านการเคารพผู้อื่น เคารพความแตกต่าง และเคารพกฎหมาย

4. การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ควรเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี โดยเน้นการได้ลงมือปฏิบัติจริงในสังคมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เน้นการสร้าง ความตระหนักและภูมิใจว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พร้อมทั้งจะรับผิดชอบและร่วม แก้ไขปัญหาสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียน โดยศึกษาตัวแปรที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับ ผู้เรียนและสถานศึกษาด้วย เช่น ขนาดของสถานศึกษา ภูมิภาค เศรษฐฐานะของ ครอบครัว เป็นต้น เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเป็นพลเมือง ของผู้เรียนชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ควรได้มีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ ในกลุ่มผู้เรียนที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม เป้าหมายการให้บริการทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

3. ควรมีการพัฒนาชุดเครื่องมือมาตรฐานระดับชาติสำหรับประเมินความเป็น พลเมืองของผู้เรียนที่จำแนกตามช่วงวัยของผู้เรียน

4. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองที่ดีของนักเรียนระดับประถม มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี. (2554). *ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้าง ความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รัษฎรัช วิกิติภูมิประเทศ. (2556). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

- ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). **คู่มือการจัดกิจกรรมในรายวิชาเพื่อสร้าง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “เทคนิคการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองสู่การปฏิบัติ” วันที่ 15 มีนาคม 2556.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- _____. (2559). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education).** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประภัสสร ไพบูลย์จิตพิรัชย์. (2553). **การศึกษาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนโรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. (สาขาวิทยาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน).** กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รสสุคนธ์ มกรมณี. (2556). **“Citizenship behaviors of youth in Suan Sunandha Rajabhat University พฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.”** วารสารวิจัยและพัฒนา. ปีที่ 5 : 74-84. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.rdi.ssru.ac.th/irdjournal/index.php/ISSN2229-2802/article/viewFile/31/28>.
- สุวีร์ ปิ่นเจริญ. (2559). **ศึกษาคารมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนยรั้งสิต).** วารสารครุศาสตร์สาร, 10(1)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).** กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ : พรึกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- _____. (2554). **ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561.** กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

_____. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนา
การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สุธรรม รัตนโชติ. (2551). การวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ :
บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด.

Erikson, E.H. 1968. **Identity : Youth and Crisis. New York : W.W. Norton.** pp.181-188.